

MUZEJSKI VJESNIK 4

GLASILO MUZEJA

SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

**MUZEJSKI VJESNIK
GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE
HRVATSKE**

(Čakovec, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Trakošćan,
Varaždin, Varaždinske Toplice i Virje)

UREDNIŠTVO

Marina Šimek (glavni i odgovorni urednik), Darko Sačić (tehnički
urednik), Miroslav Klemm, Dragutin Feletar, Marijan Špoljar, Branimir Šimek

Muzejski vjesnik izlazi povremeno, a najmanje jednom godišnje.
Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Časopis solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

NAKLADNIK

Gradski muzej Varaždin

ZA NAKLADNIKA

Jasna Tomičić

TISAK

NIŠRO Varaždin, naklada 800 komada

BROJ 4 — VELJAČA 1981.

GOD. IV.

Za sadržaj priloga odgovaraju autori

SADRŽAJ

MUZEOLŠKA PITANJA I PROBLEMATIKA	Str.
— Zorko Marković: Nekoliko opaski uz »Praistoriju jugo slavenskih zemalja« (I-III)	3
— Franjo Horvatić: Uređivanje spomen parka na »Danici«	6
— Marijan Špoljar: Suvremena koncepcija muzeja i galerija	9
STRUČNI ČLANCI	
— Zoran Homen: Novo nalazište lasinjske kulture u Bukovju kraj Križevaca	15
— Zoran Homen: Novi nalazi na Kalniku	19
— Marina Šimek: Arheološki lokalitet Varaždin — Brezje. Rezultati rekognosciranja tokom 1980. godine	25
— Zorko Marković: Arheološka iskapanja Muzeja grada Koprivnice 1970 — 1980.	33
— Marina Šimek: Arheologija varaždinskog kraja — Bibliografija	40
— Tomislav Đurić: Stanje srednjovjekovnih gradina u sjeverozapadnoj Hrvatskoj	49
— Ante E. Brlić: U Međimurju i Varaždinu 1975.	57
— Vlado Srimšek: Križevčanki na trgu	59
— Vladimir Kalšan: Agrarna reforma u Međimurju	65
— Smiljana Petr-Marčec: Zadruga Višnjijć, selo Globočec br. 118 kod Ludbrega	69
— Ljubica Ramušćak: Pokladni običaji u Međimurju	73
— Ljubica Ramušćak: Međimurski sušači sira	77
— Libuše Kašpar: U posjeti Berberima	79
VIJESTI	
— Petar Levar i Mato Dominković: Naše akcije u 1980. godini	87
— Petar Petrićec i Martin Matišin: Vijesti iz Zavičajnog muzeja Virje	88
— Dragutin Feletar: Koprivničkih osam knjiga	89
— Libuše Kašpar: Etnografske izložbe Gradskog muzeja Varaždin i Muzeja Varaždinske Toplice u 1980. godini	91
AKCIJE	
— pripremili Marina Šimek i Miroslav Klemen	95
PRILOG	
— diskusije sa okruglog stola »Suvremena koncepcija muzeja i galerija« održanog u Koprivnici — pripremio Marijan Špoljar	107

AGRARNA REFORMA U MEĐIMURJU

Glavno pitanje poljoprivredne politike Države SHS bila je agrarna reforma. Veći dio poljoprivrednog stanovništva posjedovao je mali zemljišni fond usitnjen u male posjede. Na drugoj strani postojali su ogromni kompleksi zemlje koji su bili u rukama malog broja veleposjednika.¹

Rješavanju ekonomskih problema u cjelini, i poljoprivrednih posebno, nije se po stvaranju Države SHS posvećivalo dovoljno pažnje. Sve su snage bile skoncentrirane na politička pitanja, pa su zahvati i u poljoprivredi nosili izraziti politički biljeg. Agrarna reforma započeta prije svega kao sredstvo da se umire seljačke mase u vrijeme, obilno je iskorištavana u stranačkom nadmetanju i u borbi za vlast suparničkih grupa.²

Početak siječnja 1919. godine regent Aleksandar pod pritiskom neposredne akcije seljačkih masa uputio je proglas narodu u kojem se kaže: »Ja želim da se odmah pristupi pravednom rješenju agrarnog pitanja i da se ukinu kmetovi i veliki zemljišni posjedi. U oba slučaja zemlja će se podijeliti među siromašne zemljoradnike, s pravičnom naknadom dosadašnjim vlasnicima . . .³« Regent je dakle nagovjestio da će se interesi seljaka zadovoljiti, ali je isto tako kompromisnom formulom pokušao zadovoljiti i veleposjednike.

Komisija sastavljena u tu svrhu objavila je 27. veljače 1919. godine Prethodne odredbe za pripremu agrarne reforme. Početkom travnja formirano je posebno Ministarstvo agrarne reforme. Budući da nije donešen zakon o agrarnoj reformi vlada je objavila tokom 1919. i 1920. nekoliko uredaba, rješenja i uputa kojima je samo učvršćeno provizorno stanje.

Naredbom vlade od 10. travnja 1919. godine određeno je da se veleposjednička zemlja izdaje u privremeni zakup, dok će definitivna podjela zemlje i izdavanje u vlasništvo uslijediti kasnije. Ovakvom odlukom agrarni interesenti dobili su umjesto veleposjednika pred sebe državu. Ona im je davala zemlju u zakup. Provizorno stanje likvidirano je tek nakon ukidanja parlamentarnog režima u zemlji.

U Državu SHS Međimurje je ušlo pod teretom velikih zemljišnih posjeda grofova Feštetića, Andrassyja, Battyany — Stratmana, kneza Eszterhazyja i dr Eleka Szaboa. Zbog guste naseljenosti i izuzetno niskog životnog standarda na selu postojala je velika »glad« za zemljom. Najveći posjed držao je grof Eugen Feštetić.⁴

Prvi potez građanskog povjerenika za Međimurje dr Ivana Novaka nakon objave prethodnih odredaba za pripremu agrarne reforme bio je stavljanje vlastelinstva pod državni nadzor kako bi se otvorio proces davanja zemlje u zakup. Upraviteljem cjelokupnog Feštetićevog posjeda, umjesto ranije mađarske uprave, postavljen je umirovljeni šumarski nadzornik Bogdan Svoboda iz Varaždina, a provedbu agrarne reforme u smislu naredbe ministarstva agrarne reforme od 10. travnja 1919. dr Ivan Novak je povjerio gospodarskom izvjestitelju kod Građanskog povjereništva u Čakovcu Ivi Volariću.

Tokom 1919. i do kolovoza 1920. godine podijeljeno je uz pomoć agrarnih odbora u jednogodišnji zakup gotovo 5 tisuća katastarskih rali oranica i oko tri tisuće rali livada za košnju iz dijela.

U kolovozu 1920. osnovan je u Varaždinu agrarni ured za Županiju varaždinsku, a posebnom naredbom tadašnjeg ministra za agrarnu reformu dr Hinka Krizmana osnovano je zasebno odjeljenje za Međimurje. To je odjeljenje 1. listopada 1920. godine preuzelo sav posao oko provedbe agrarne reforme u Međimurju te otvorilo u Čakovcu svoju poslovnicu. Kako je za točnu evidenciju bila potrebna tehnička izmjera cjelokupnog veleposjedničkog zemljišta Ministarstvo za agrarnu reformu je čitav posao povjerilo trojici mjerničkih vještaka.

Komisija vještaka započela je posao u listopadu 1920. i završila ga u travnju 1922. godine. Zadatak komisije je bio da izmjere površinu svake katastarske čestice, zatim da izmjere katastarske čestice već izdane u zakup, te da zemljišta koja su bila predviđena za raspodjelu (za zakup) rasparceliraju. Napokon komisija je trebala izraditi nacрте u dva primjerka u kojima će ubilježiti katastarski broj svake čestice, površinu čestice te ime, prezime i prebivalište zakupnika. Uz to u dva primjerka i individualne iskaze zakupnika koji će služiti za ubiranje zakupnine. Visina same zakupnine za oranice iznosila je osmerostruki, a za livade i pašnjake deseterostruki čisti katastarski prihod.

Županijski agrarni ured u Varaždinu — odjeljenje za Međimurje odmah po svom osnutku nastavilo je daljnjom podjelom zemljišta na veleposjedu grofa Feštetića. Izdvajanje je u smislu uredbe od 3. rujna 1920. godine provedeno uz četverogodišnji zakup. Do kraja mjeseca lipnja 1921. godine predano je na posjedu grofa Feštetića gotovo 10 tisuća katastarskih rali.

Na tom veleposjedu do sredine 1923. godine izdano je u zakup putem agrarne reforme 15 407 katastarskih rali i 245 čhv zemljišta. Veleposjedniku je ostavljeno na raspolaganju 130 katastarskih rali kao zakonom određeni maksimum, te 1060 kat. rali (oranica, liva-

da, pašnjaka) na korištenje kao supermaksimum u svrhu likvidacije vlastelinstva.

U donjem Međimurju na prostoru između šume Murščak, Letinskog mosta, Goričana i Kotoribe nalazio se veleposjed grofa Aleksandra Andrassyja. Sjedište veleposjeda čiji je dio na međimurskoj strani iznosio 412 kat. rali i 834 čhv, bilo je u Letenju u Mađarskoj. Zemljište tog veleposjednika bilo je u cjelosti privedeno svrsi agrarne reforme te individualno davano u zakup agrarnim interesentima iz Goričana, Draškovca, Donjeg Vidovca i Kotoribe.

U tadašnjoj upravnoj općini Sv. Juraj u Trnju nalazio se veleposjed dr. Elek Szaboa na površinama od 185 kat. rali. Od tih površina je u svrhu agrarne reforme odvojeno 112 kat. rali, a ostatak je ostavljen na korištenje vlasniku.

Na površini od 66 kat. rali između Preloga i Cirkovljana nalazio se dio veleposjeda grofa Battyany — Strattmana čije je središte bilo u Ludbregu. Svih 66 rali predano je u zakup seljacima iz Preloga i Cirkovljana.

Potpuno je bio likvidiran i dio veleposjeda kneza Esterhazyja koji se nalazio u Međimurju u veličini od 867 kat. rali.

Seljaci su u Međimurju dobili u zakup ukupno 16 875 kat. rali (po 1600 čhv) i 672 čhv. Od toga:

oranica	9623 kat. rali i 1035 čhv
livada	3755 kat. rali i 865 čhv
pašnjaka	3496 kat. rali i 281 čhv.

Na veleposjedu grofa Feštetića najbolje su zakupom nadijeljene — zbog blizine — tadašnje upravne općine Čakovec — okolica i Mala Subotica, a najslabije Štrigova i Gornji Mihaljevec.

Na istom veleposjedu dobile su zemljišta u zakup još 22 upravne općine.

Upravne općine Kotoriba i Donji Vidovec dobile su u zakup zemljišta sa veleposjeda grofa Andrassyja.

Upravne općine Donja Dubrava i Legrad zbog velike udaljenosti od veleposjedničkog zemljišta ostale su bez zakupnih površina.

Aparat:

1. U staroj Jugoslaviji bilo je ~~više~~ 2 miliona seoskih domaćinstava koja su bila raspoređena na slijedeći način:

veličina gospodarstva	postotak domaćinstva	zemljišne površine
do 5 ha	67,8%	28,0%
od 5 do 20 ha	29,3%	49,3%
preko 20 ha	2,9%	22,7%

2. Hrvoje Matković: Svetozar Pribičević i Samostalna demokratska stranka do šestojanuarske diktature, str. 116.

3. Proglas od 6. I 1919. objavljen u Službenim novinama 28. I 1919.

4. Eugen Feštetić 16597 kat rali i 254 čhv
Aleksandar Andrassy 412 kat rali i 834 čhv
Elek Szabo 185 kat rali i 388 čhv
Battyany—Strattman 66 kat rali i 674 čhv
Pavao Eszterhazy 867 kat rali i 22 čhv

5. Od toga: 8720 kat. rali i 984 čhv oranica, 3245 kat. rali i 783 čhv livada, 3441 kat. rali i 87 čhv pašnjaka.

LITERATURA:

1. Hrvoje Matković: Sv. Pribičević i samostalna demokratska stranka do šestojanuarske diktature.
2. Grupa autora: Međimurje 1919—1959.
3. »Međimurski kalendar« za 1924. godinu.
4. Vlastita istraživanja vlastelinskog arhiva grofova Feštetić.